

Список використаних джерел

1. Жаворонкова Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Туз О. І. Управління конфліктами: Навч. посіб. – К.: Кондор, 2010. – 172 с.
2. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода / А. Т. Ішмуратов. – К. : Наукова думка, 2010. – 192 с.
3. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Ємельяненко, В. М. Петюх, Л. В. Торгова, А. М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 315 с.
4. Костриця Н. Методика навчання студентів спілкування в управлінській діяльності. Навч. посіб. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 272 с.
5. Ложкін Г. Психологія конфлікту. Теорія та сучасна практика. – К. : ТОВ «Професіонал», 2007. – 218 с.
6. Організаційна поведінка / [Дон Гелрігел, Джон В. Слокум-молодший, Ричард В. Вудмен, Н. Сью Бренінг]; пер. з англ. І. Тарасюк, М. Зарицька, Н. Гайдукевич. – К. : «Основи», 2001. – 726 с.

Summary. The author determined management approach to address the social and labor relations in the organization in the scientific article. The process model of conflict and factors of conflict resolution are analyzed. The usage in the management of structural methods and ways to solve interpersonal social and labor conflicts are described in the article.

Key words: conflicts in the organization of social and labor relations process of conflict, methods and ways of solving conflicts.

УДК 001.89:331.524

Попович О.С.,

д.е.н., головний науковий співробітник

ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України»,

Костриця О.П.,

м.н.с.

ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України»,

м. Київ

ПЕРЕФОРМУВАННЯ ВІКОВОЇ СТРУКТУРИ НАУКОВИХ КАДРІВ ЯК ФАКТОР ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ

Досліджено динаміку вікової структури кадрового потенціалу економічної науки в Україні з 2002 до 2014 рік, продемонстровано, що відбулася кардинальна прибудова цієї структури, яка призвела до появи значних її відмінностей від вікової структури всієї науки країни. Звернуто увагу на неоднозначність трактовки наслідків цього процесу.

Ключові слова: наукові кадри, вікова структура, вікова група, економічні науки, доктор наук, кандидат наук, наукова установа.

Актуальність теми та постановка проблеми. Виходячи з того, що наукова продуктивність і креативні можливості науковців істотно змінюються з віком, останнім часом чимало публікацій у засобах масової інформації і навіть в науковій літературі присвячено постарінню науки в Україні і сусідніх країнах [1 – 5]. Тож автори на основі аналізу статистичних даних спробували знайти відповідь на питання: чи відбулося дійсно катастрофічне постаріння наукових кадрів в Україні, Росії та Беларусі, чи забезпечує їх вікова структура життєздатність науки в цих країнах, чи є вона перепорою для розвитку і нарощування наукового потенціалу [6, 7]. Особливий інтерес викликає питання про те, як ці процеси відбилися на економічній науці, цьому й присвячений наступний аналіз.

Виклад основного матеріалу.

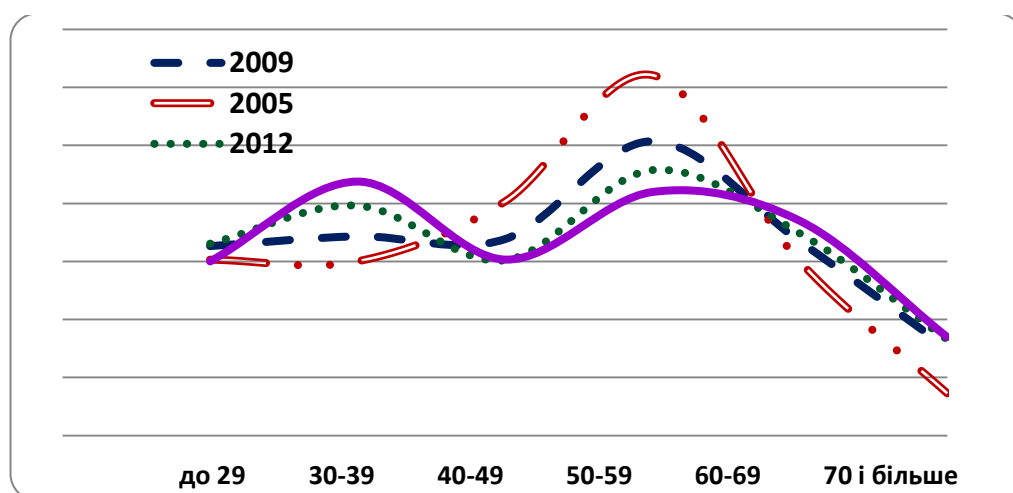

Рис. 1. Еволюція вікового профілю науковців України з 2005 по 2014 роки

Досліджуючи вікову структуру науковців України [6,7], ми звернули увагу на те, що на протязі першого десятиліття двохтисячних років віковий профіль наукових кадрів в Україні кардинально змінився: якщо до 2005 року він описувався кривою, подібною до нормального гаусівського розподілу з дещо піднятим лівим крилом (див. рис. 1.), то вже в 2009 році починають вимальовуватись дві характерні особливості на кривих профілю: з'являється максимум, що відповідає віковій групі 30 – 39 років і навпаки – мінімум для групи 40 – 49 років. У 2009 році ці особливості ледь помітні, але вони наростають з роками. Це свідчить про те, що наукова система, попри всі складнощі останніх років, все більше приваблювала молодих науковців, але значна частина з них, набувши відповідну кваліфікацію, залишала науку, в пошуках більш достойної

оплати праці залишала наукові установи і переходила до інших сфер трудової діяльності. Тобто, з одного боку, відбувалося не стільки постаріння, як омолодження кадрового складу – адже якщо у 2005 році дослідники у віці до 50 років становили 50,8% то у 2014 їх стало 52%. З другого боку наукові колективи все більше збіднювались на дослідників у віці 40-49 років – їх стало лише 15%. Останнє, звичайно, не може не викликати тривоги, проте з наведених профілів все ж можна зробити висновок, що на макрорівні вікова структура свідчить про життєздатність наукової системи, адже в ній вагомо представлені найбільш продуктивні вікові групи і понад 70% науковців не досягли пенсійного віку.

Зрозуміло, що в кожній галузі науки зміни вікової структури можуть мати свою специфіку й істотно відрізнятись від описаних вище. Особливий інтерес у авторів даної роботи викликає економічна наука, до якої волею колишнього ВАК'у віднесено і наукознавство.

На рис. 2. Представлено, як змінювались вікові профілі дослідників-економістів з 2002 року.

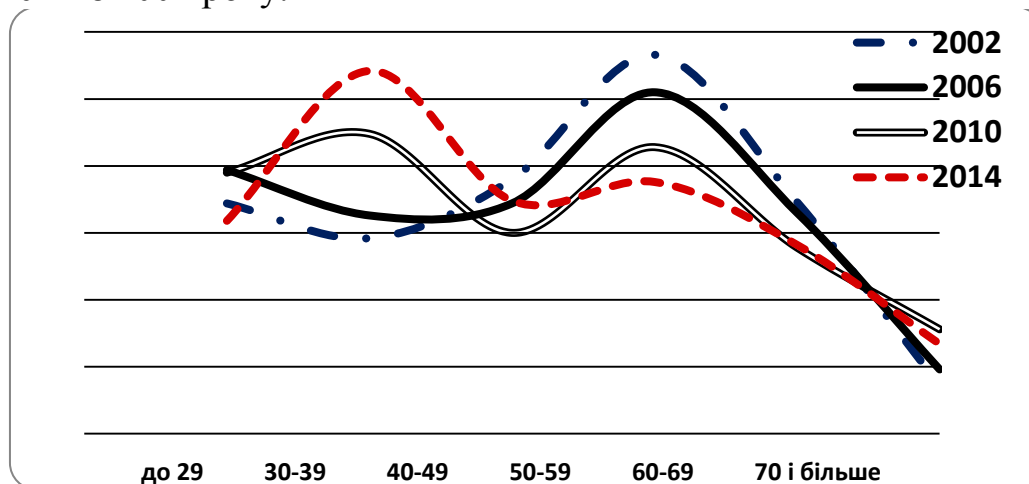

Рис. 2. Динаміка вікових профілів дослідників, які працюють в установах економічного профілю

Як бачимо, на початку досліджуваного періоду максимум кривої розподілу дослідників за віком відповідав віковій групі 50-59 років, яка складала тоді 28,3% загальної їх кількості. Групі 30-39 років відповідав тоді мінімум (14,6%), який наступного 2003 року став навіть ще більш виразним (14,4%). Проте вже в 2006 році спостерігалось наростання частки молодших вікових груп з одночасним зменшенням групи «50-59». У 2010 році віковий профіль вже має виразний максимум для групи «30-39» (22,4%), мінімум для «40-49» (15%) і другий максимум для «50-59», який, однак, істотно менший за значення 2002 року (21,4% проти 28,3%). Продовження такої тенденції до 2014 року призвело до абсолютного домінування групи «30-39» (27,1%) і ще більш значного падіння частки вікової групи «50-59». Спостерігається при цьому й істотне (майже удвічі) зростання частки групи «70 і більше», але вона

навіть у своєму максимумі (2010 – 7,8%) лишається найменшою, а у 2014 знову падає до 6,7%, тобто зовсім не має визначального впливу на віковий профіль.

З рис. 3. видно, що цілком аналогічно еволюціонують на протязі досліджуваного періоду й вікові профілі дослідників-економістів з науковим ступенем кандидата наук. Щоправда тут перегрупування ще більш виразні та кардинальні.

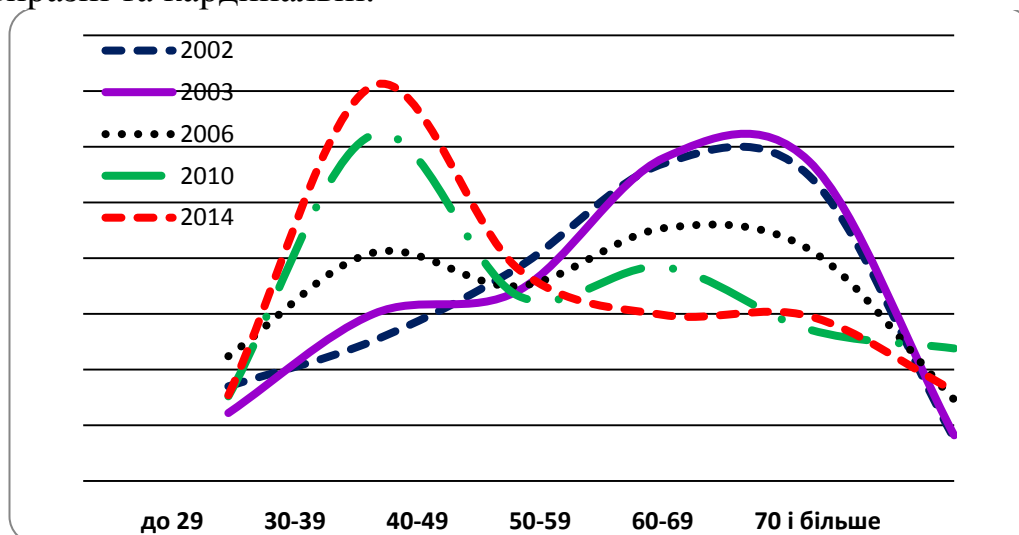

Рис. 3. Динаміка вікових профілів дослідників – кандидатів економічних наук

Фактично другий максимум, що відповідає віковій групі 50-59 років для цієї категорії дослідників-економістів до 2014 року взагалі зникає. Тому оптимізм щодо явно вираженого омоложення даної категорії науковців, яке демонструє рис. 3., затьмарюється тим, що більшість молодих кандидатів наук з цієї галузі наукового пошуку не затримується в наукових колективах, шукаючи собі роботи з більш пристойною оплатою праці.

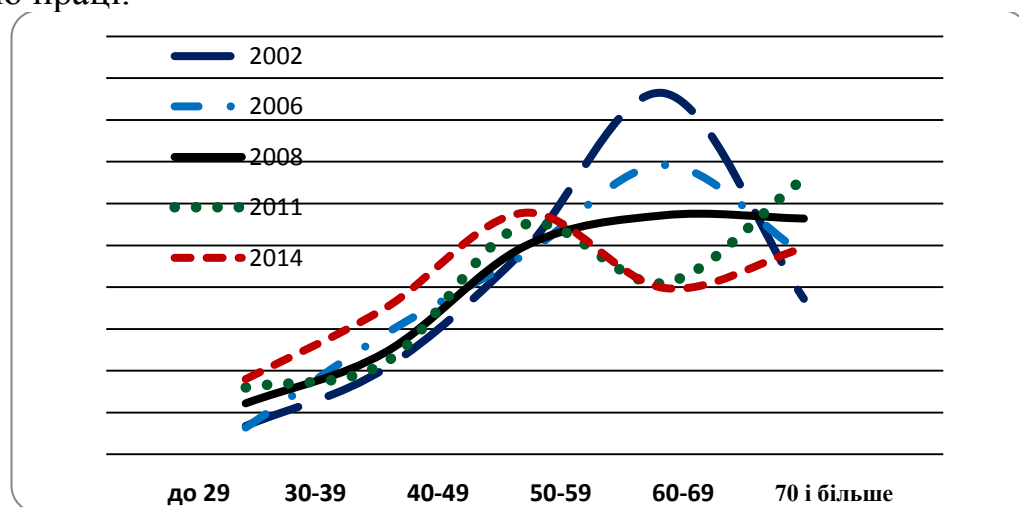

Рис. 4. Динаміка вікових профілів дослідників – докторів економічних наук

Рис. 4. Демонструє, що в кадровому складі економічної науки після 2006 року відбулися кардинальні зміни – її полишило більше половини науковців вікової групи 60 -69 років. Цього не відбулося у всій українській науці, в чому неважко переконатися, порівнявши вікові профілі, представлені на рис. 5 і рис. 6.

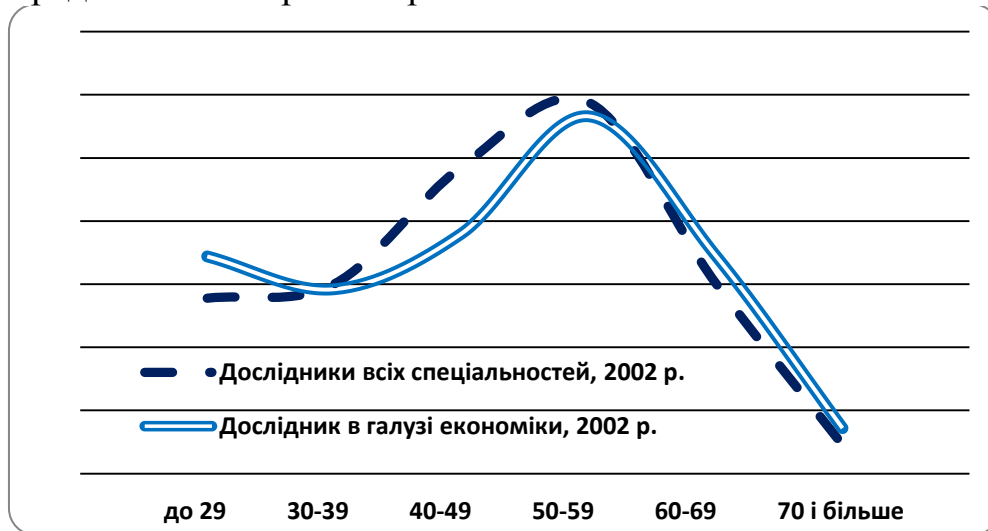

Рис. 5. Порівняння вікових профілів науковців України в цілому та дослідників-економістів у 2002 році

Як бачимо, у 2002 році вікова структура представників економічної науки мало відрізнялась від структури української науки в цілому – лише десь на 5 відсоткових пунктів меншою була вікова група «40-49» та більшою група «до 29».

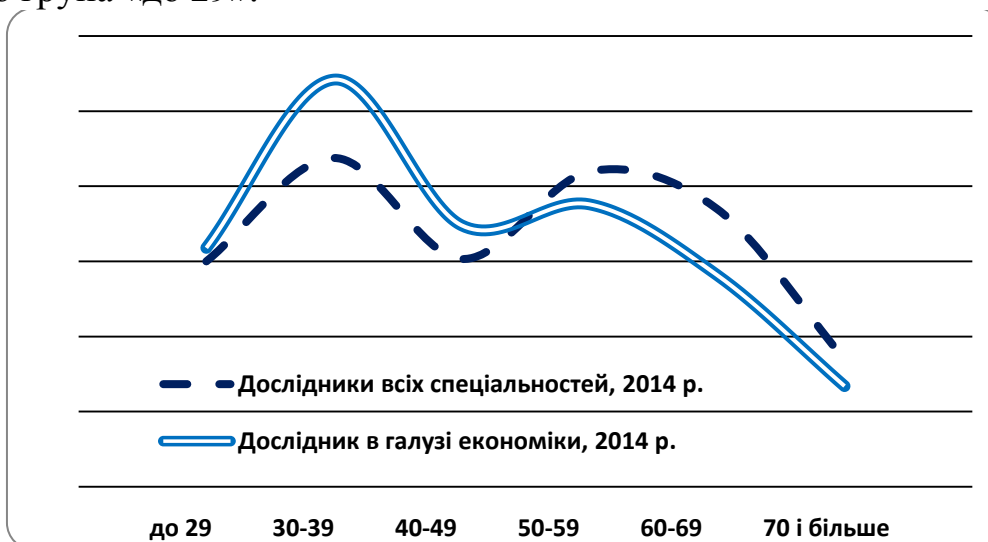

Рис. 6. Порівняння вікових профілів науковців України в цілому та дослідників-економістів у 2014 році

Проте в 2014 році присутність серед економістів вікової групи 60-69 зменшилась мало не вдвічі і найбільшою стала група «30-39», що кардинально відрізняється від вікового профілю науки України в цілому.

Це стало наслідком значно більш масового відправлення науковців-економістів на пенсію після 2010 року. Таке швидке «помолодіння» економічної науки, звичайно, цілком заперечує тезу «загального постаріння», але питання про те, чи цілком позитивне це явище, лишається спірним.

Як видно з рис. 7., у 2002 році віковий профіль докторів-економістів у 2002 році мало відрізнявся від вікового профілю докторського корпусу України в цілому – лише трохи меншою була частка групи «50-59», дещо більшою – груп «30-39» та «69-69».

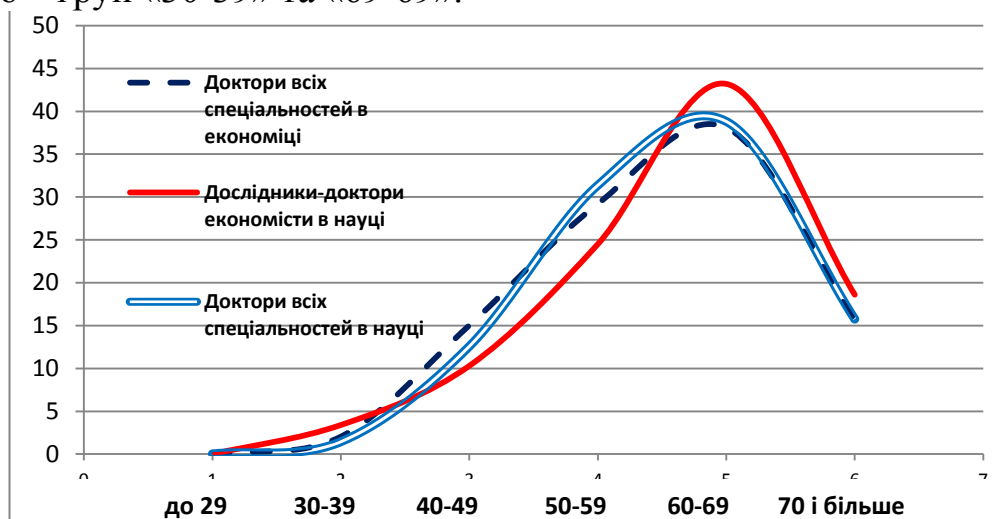

Рис. 7. Вікові профілі докторів наук – загалом в економіці і в наукових організаціях всіх галузей науки у порівнянні з дослідниками-докторами в економічній науці у 2002 році

Проте рис. 8. демонструє, що на фоні помітного постаріння докторів наук, що працюють в установах інших спеціальностей, відбулося помітне помолодшання докторів-економістів.

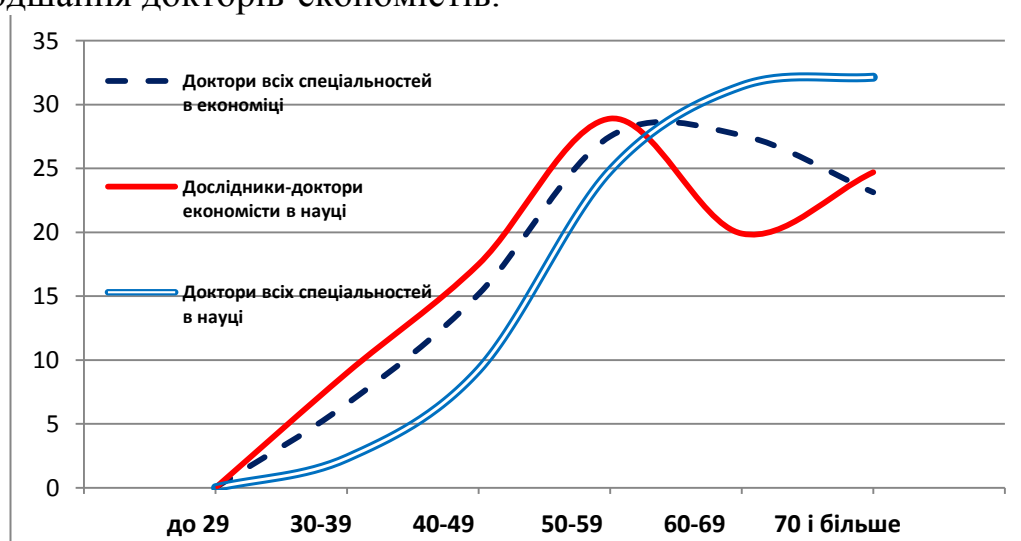

Рис. 8. Вікові профілі докторів наук – загалом в економіці і в наукових організаціях всіх галузей науки у порівнянні з дослідниками-докторами в економічній науці у 2014 році

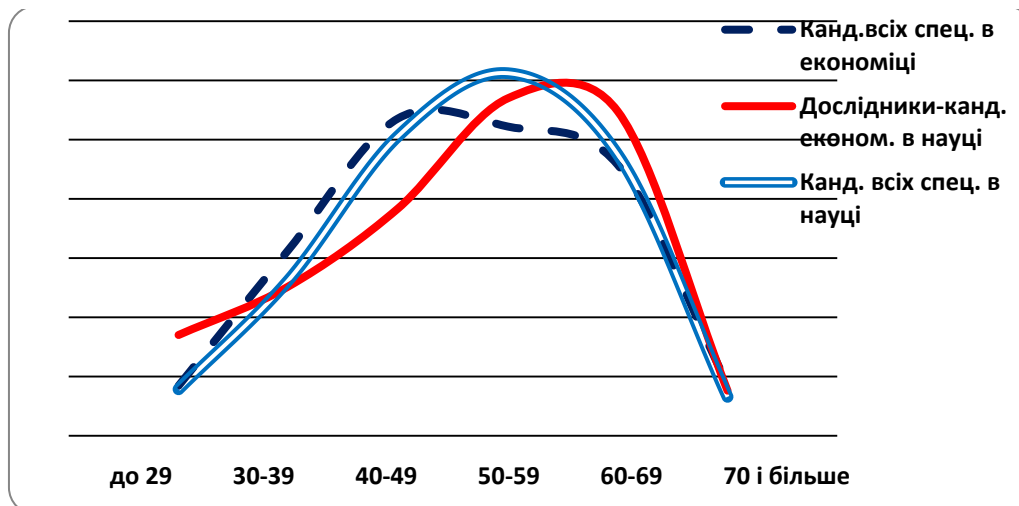

Рис. 9. Вікові профілі кандидатів наук – загалом в економіці і в наукових організаціях всіх галузей науки у порівнянні з дослідниками-докторами в економічній науці (2002 р.)

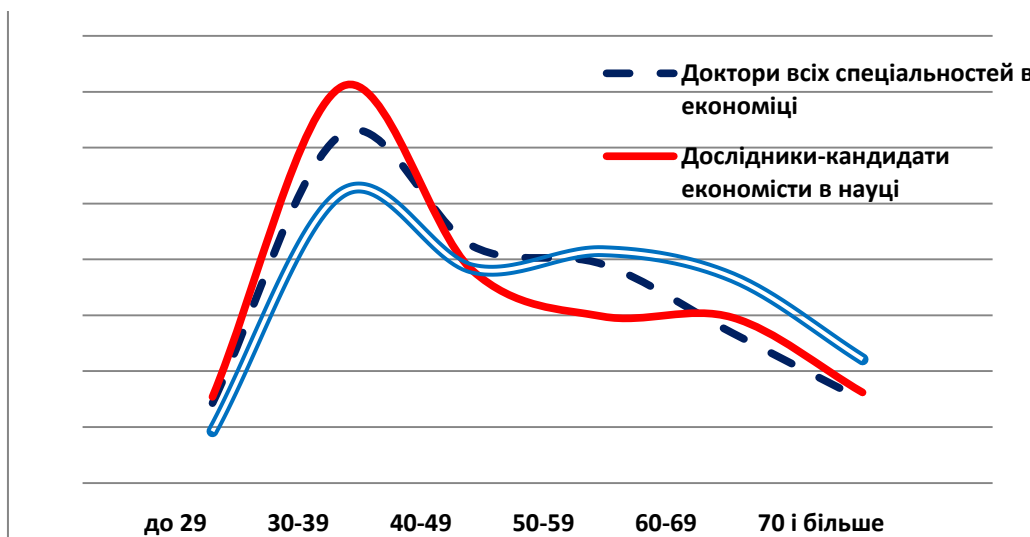

Рис. 10. Вікові профілі кандидатів наук – загалом в економіці і в наукових організаціях всіх галузей науки у порівнянні з дослідниками-докторами в економічній науці (2014 р.)

Ще більш виразно тенденцію помолодшання ілюструє порівняння вікових профілів кандидатського корпусу: якщо у 2002 році кандидати-економісти були в середньому старші ніж дослідники-кандидати наук загалом в науці України, то у 2014 році максимум (понад 35%) належить вже групі «30-39», а частки працівників старших за 50 років кардинально зменшились.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що в економічній науці за останні роки відбулися кардинальні зміни вікової структури науковців. Значною мірою вони пов'язані із зовнішніми причинами. Зокрема, на міграції наукових кадрів у даній галузі науки не могло не позначитись те, що якщо до 2010 року загальна кількість науковців-економістів в основному зростала (з 2002 по 2010 вона збільшилась на 19%), то після

цього почала круто падати і в 2014 році зменшилась на 43,8 %. Кількість кандидатів наук, які працюють у цій галузі, також зменшилась на 38,4 %, докторів наук – на 19,8 %. Зрозуміло, що при скороченні штатів наукових організацій звільнялись у першу чергу працівники пенсійного віку, але, як видно з рис 10., значна частина кандидатів економічних наук з вікової групи «50-59», зважаючи на ці тенденції, також не стала чекати наступного скорочення і перейшли до інших сфер діяльності.

Економічна наука стала молодшою, проте нинішній її віковий профіль навряд чи став оптимальним: надто слабо в ньому представлені найбільш продуктивні вікові групи від 40 до 60 років. Час покаже, наскільки переформування вікового профілю науковців, що відбулося, сприятиме концептуальному оновленню і креативності наукового пошуку в цій надзвичайно актуальній для України галузі наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Дежина И.Г. Кадровые проблемы в российской науке и инициативы государства // Наука та наукознавство. – 2006. – № 1. – С. 28 – 34.
2. Артюхин М.И. и др. Научные кадры в условиях инновационного развития республики Беларусь / под. общей редакцией М.И.Артюхина; Ин-т социологии Нац. Акад. наук Беларуси – Минск: Беларус. навука», 2010. – 323 с.
3. Вашуленко О. С. Вікова структура кадрового потенціалу наукової системи України / О. С. Вашуленко // Наука та наукознавство. – 2009. – № 3. – С. 31–45.
4. Грига В.Ю., Вашуленко О.С. Оцінка стану наукових кадрів України: віковий аспект // Наука і наукознавство. – 2013. – № 1. – С. 38 – 46.
5. Аллахвердян А.Г. Динамика научных кадров в советской и российской науке: сравнительно-историческое исследование. – М.: Изд.-во «Когито-Центр», 2014. – 263 с.
6. Попович О.С., Костриця О.П. Зміна вікової структури кадрового потенціалу української науки // Наука і наукознавство. – 2015. – № 4. – С. 52 – 66.
7. Попович О.С., Костриця О.П. Вікова структура наукових кадрів як фактор життєздатності наукової системи України.// Наука та інновації. – 2016. - № 3. – С.

Summary. In was analyzed the dynamics of the age structure of the personnel potential of economic science in Ukraine from 2002 to 2014, demonstrated that there was a radical reorganization of the structure, which led to the appearance of its significant differences from the age structure of the whole country of science, in particular, to a significant rejuvenation of academic economists. Attention is drawn to the ambiguity of the interpretation of the consequences of this process.

Key words: age structure of scientific manpower, capable of living scientific potential.